

מלח הארץ

לרגל מנהג ראש השנה להמיר את טבילת החלה במלח בטבילה בסוכר, מבחר עבודות אמנות מהארץ ומהעולם, העשויות מלח או סוכר או מתייחסות לחומרים אלה כסמלים בעלי משמעויות פוליטיות, חברתיות ואקולוגיות

אוצרת רווית הררי

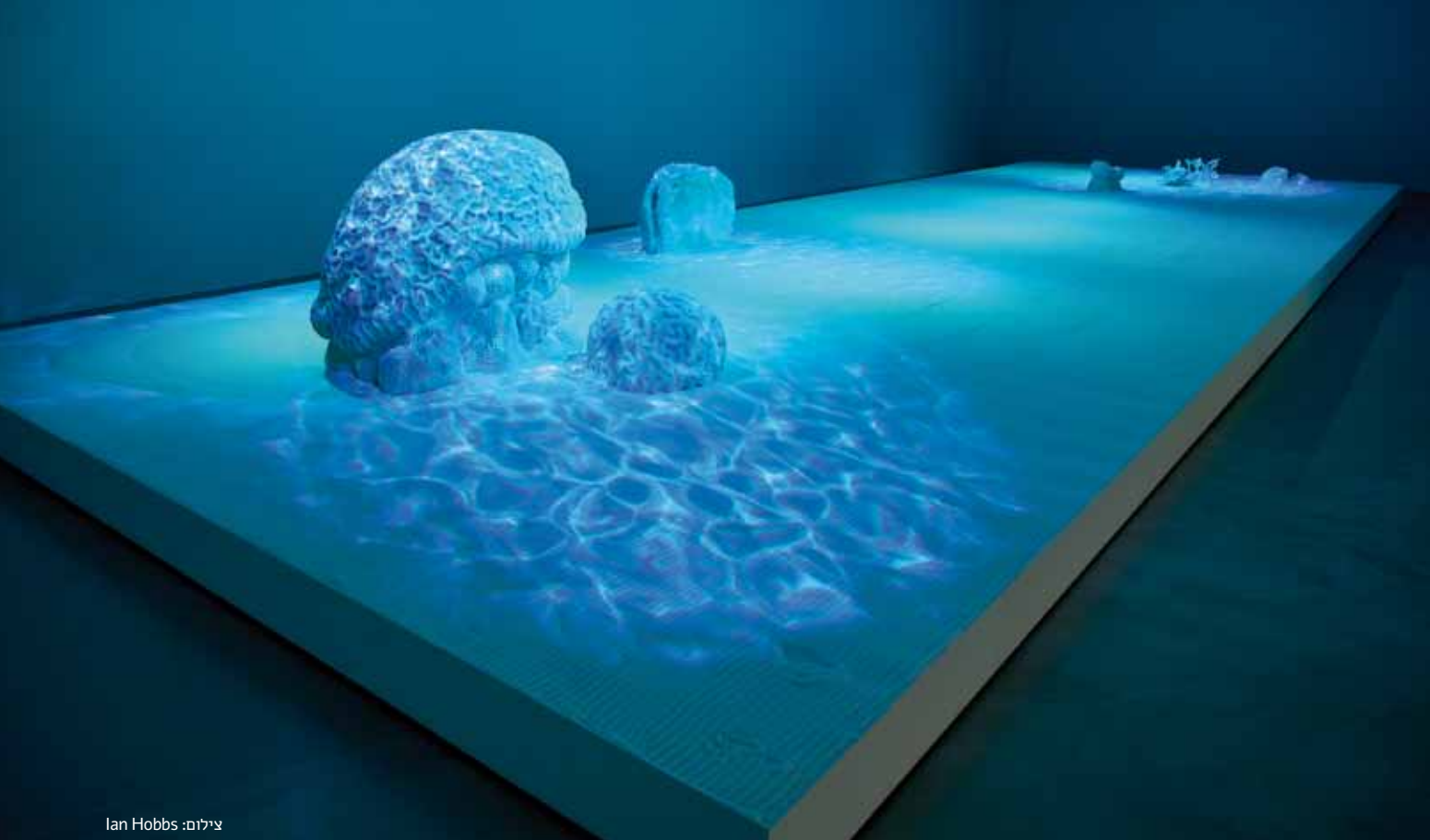
Kara Walker

"A Subtlety, or the Marvelous Sugar Baby", 2014, סוכר

הוצג במפעל הסוכר דומינו, ברוקלין, ניו יורק, בהזמנת Creative Time
באדיבות גלריה Sikkema Jenkins & Co, ניו יורק © Kara Walker 2014

הנשי המתנוסס לגובה של כ־15 מטרים, שפניו הם כפניה של עובדת שחורה שראשה עטוף מטפחת, מגיב לבניין ולהיסטוריה הגלומה בקירותיו. המפעל הוקם במאה ה־19 ועד מהרה הפך ליצרן של מחצית מכמות הסוכר בארצות הברית – תעשייה המזוהה עם העבדות, לפעמים גם עבדות ילדים. הפסל ניצב כמעין שומר סף, מצבה או מונומנט היסטורי, מחווה לכל אותם עבדים שחורים ומנוצלים אשר המתיקו, תרתי משמע, את חייהם של בעלי הנכסים הלבנים והאמידים באחת התקופות האפלות בהיסטוריה האמריקאית.

עבודותיה של האמנית האמריקאית המובילה קארה ווקר עוסקות, מנקודת מבט גזעית ופמיניסטית, בהיסטוריה של הדרום האמריקאי בתקופה שקדמה למלחמת האזרחים ולשחרור העבדים. היא ידועה בסדרות מגזרות הנייר שלה הנראות כצלליות שחורות ומזכירות איורים לספרי ילדים או עיטורים רומנטיים מהמאה ה־19. במיצב העצום שלה "מעדן, או תינוק הסוכר הנהדר", בנתה ווקר פסל ענקי עשוי סוכר שהוצג בין קירותיו המתפוררים של מפעל הסוכר האגדי דומינו שבברוקלין, טרם הריסת המבנה בתום תקופת התצוגה. פסל הספינקס

צילום: Ian Hobbs

קני הסוכר הסמוכים אליה. למעשה, שדות קני סוכר רבים צומחים באזורים שבהם קיימות שונות אלמוגים, והמשקעים שהם מייצרים בעת הקציר פוגעים בלא מעט שונות אלמוגים בעולם. צמד האמנים מבקש להפנות את האצבע אל התופעה באמצעות יצירת פסלי אלמוגים מסוכר, אולם הסוכר משמש מטפורה רחבה יותר לתרבות הצריכה המודרנית ולמחיריה: השפעת תהליכי ייצור מתועשים על הסביבה, תהליך ההתחממות הגלובלית וזיהום הסביבה - כולם מעשה ידי אדם - על קצב היכחדות האלמוגים בעולם.

רבות מעבודותיהם של צמד האמנים קן וג'וליה יונטני עוסקות בסוגיות סביבתיות וביחסים בין צורכי האדם לטבע. העבודה Sweet Barrier Reef מתייחסת לתופעת הלבנת האלמוגים, שבה הם מאבדים בהדרגה את צבעם ומתקרבים אל מותם כתוצאה מהפרת האיזון במערכת האקולוגית סביבם. שמה של העבודה נגזר מן השם "שונות המחוסם הגדולה" - שמה של שונות האלמוגים הגדולה בעולם הנמצאת לחופי צפון מזרח אוסטרליה, הסובלת אף היא ממחלה זו בעקבות משקעים המצטברים בה מעיבוד שדות

Ken and Julia Yonetani

"Sweet Barrier Reef", 2009, סוכר, מסטיק צמחי, פוליאריטן מוקצף. מידות משתנות

באדיבות האמנית וג'וליה Mizuma, טוקיו

תערוכה על הנייר

Beili Liu

מתוך המיצב "Current", 2003, מלח, מים, אבקת פחם, זכוכית, חוט, מידות משתנות

באדיבות Beili Liu Studio

במיצביה הגדולים והפיוטיים האמנית הסינית ביילי ליו, החיה ופועלת בטקסס, ארצות הברית, חוקרת את אפשרויות השימוש והיופי הגלומות בחומרי יומיום פשוטים. עבודתיה נובעות מחקירת החומר ומהתנסות בעבודה עמו, עוסקות בתהליכי שינוי, בשבריריות ובזמן החולף ומצטיינות באיכות אוורירית מהפנטת. במיצב Current שהציגה ליו באוניברסיטת מישיגן תלתה האמנית מתקרת הגלריה עשרה כדורי זכוכית מלאים מלח, מים ואבקת פחם. כאשר המים מתאדים גבישי מלח מתחילים לצמוח על פני שטח הכדורים, וככל שחולף הזמן כמות המים בכדורים פוחתת וצורות המלח גדלות ומשתנות. העבודה מלאה בניגודים וביחסים מטפוריים המתבטאים בתכונותיהם של החומרים. המלח הלבן כנגד הפחם השחור, שבקיעים ועקבות סחף המים נחרצים בו, יוצרים כעין רישום מופשט שהולך ומשתנה בהדרגה ובעדינות לאורך הזמן.

אורית רף

"Sweating Sweet", 2008, וידיאו, 9:49 דקות

באדיבות האמנית, ג'וליה נגא לאמנות, תל אביב וג'וליה Julie Saul, ניו יורק

צילום ועריכה: ניר עברון

קסמים, היא מונעת מן הרצון להציע תיקון למציאות השחונה והיבשה בישראל, לבקש ריפוי, פיצוי או נחמה. אך כל גל המתנפץ אל החוף מוחק את התערבותה של האמנית בנוף וכל אדווה מלווה מכלה את זרעי המתקוות שהיא מבקשת לזרוע. הפעולה המטפורית, המבטאת ניסיון לשנות את חוקי המקום, להפריע לסדר הקיים ולברוא מציאות חדשה, נועדה לכישלון ידוע מראש.

בעבודת הווידאו "להזיע מתוק" נראית האמנית אורית רף כשהיא צועדת יחפה באטיות לאורך חוף הים, לבושה במעין שמלת סינר לבנה. מתוך כיס בחזית השמלה, הנראה כמעין בטן נוספת, שולה רף חופני סוכר ומשליכה אותם אל הים המלווה במעין ניסיון נואל להמתיק את מימיו. דמותה של האמנית מתפקדת בווידיאו כמעין מפעל התפלה פיוטי של אדם אחד. כפיה המפזרת סביבה אבקת

Motoi Yamamoto

"מבוכ", 2012, מלח, 4x12 מטרים

באדיבות Bellevue Arts Museum, ארה"ב.
Motoi Yamamoto ©

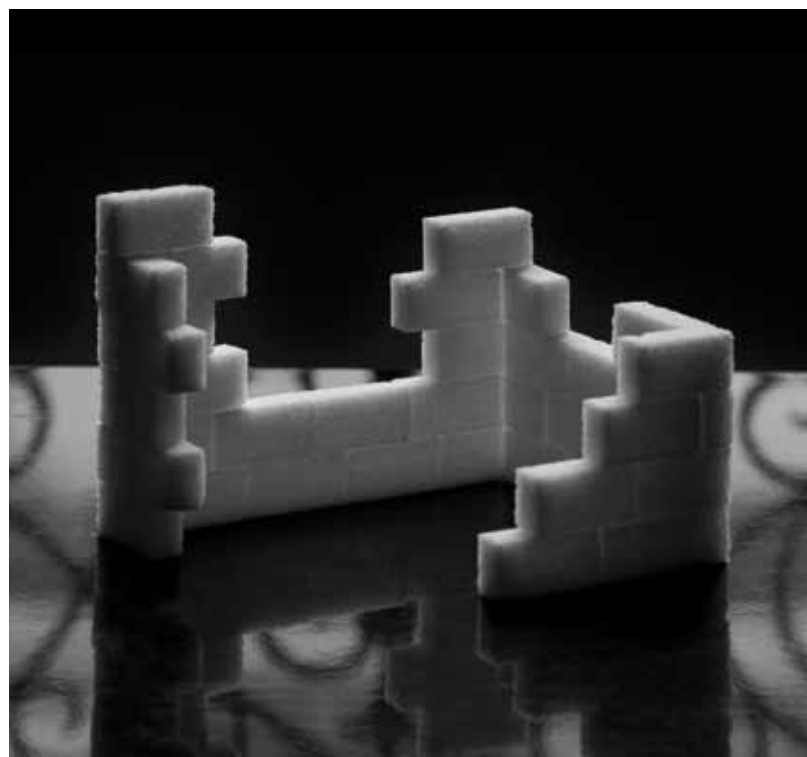
ב־20 השנה האחרונות האמן היפני מוטוי יממוטו יוצר מיצבים הנראים כמבוכים מורכבים או כתצורות נוף מרשימות ממלח בלבד. מיצבי הרצפה העדינים והשקטים שלו נוצרים בחלל התצוגה עצמו, במשך ימים ארוכים שבהם הוא רכון על ברכיו מעל העבודה המתהווה בסבלנות מדיטיבית כמעט. באמצעות בקבוקון עם פיה דקה וארוכה הוא מייצר שובלי מלח עדינים הבוראים מערבולות, מבוכים ורישומי נוף ערטילאיים על הרצפה, ושעלולים להתפרק בן רגע במחי תנועת יד לא זהירה. משיכתו לעבודה עם מלח, הוא מספר, נולדה בתקופה שבה נפטרה אחותו האהובה מגידול סרטני. המלח הוא חומר הקשור בחיים ובמוות. על פי האמונה הבודהיסטית יש לו כוחות ריפוי, אך יש לו גם תפקיד במנהגי אבלות יפניים, שבהם נוהגים לזרות אותו כברכת דרך למת וכברכת חיים ארוכים לחיים. יממוטו מעיד כי סמליותו הכפולה והמורכבת של המלח הופכת את היצירה בו לסוג של טקס פרטי וטיפול ש באמצעותו הוא מעבד רגשות מורכבים ונוגע לרגע בזיכרונות חמקמקים העלולים להתפוגג כל רגע, בדיוק כמו עבודותיו השבריריות.

אוהד מטלון

"Indoor installation no. 34, Paris", 2010, הדפסת צבע, 80x120 ס"מ

בגוף העבודות "הדר פעולה" מתחקה אוהד מטלון אחר עקבותיהן של פעולות פיסוליות ופרפורמטיביות המתרחשות לפני הצילום או במהלכו, וחוקר בכך את הגבול שבין פעולות אמנותיות לבין פעולות יומיומיות - פונקציונליות, משחקיות או מקריות. פעולותיו נעות בין רישום על חלון שנוף נשקף ממנו, קפיצה, הטחת מאוררר מאובק ברצפה, הצבת מראות המייצרות תעתועי נוף או בנייה בקוביות סוכר. בעבודה זו ביצע מטלון פעולה פשוטה: הוא בנה מבנה מקוביות סוכר וצילם אותו ניצב על משטח שחור שהוא משתקף בו. סביב השתקפותו במשטח משתקפים גם סורגיו המסתלסלים של החלון בחדר. הפעולה הפשוטה בוראת יופי מפתיע, והצילום מדגיש אותו באמצעות תחביר של ניגודים: מבנה הסוכר השברירי אינו גמור - בין בנייה להרס; לובן קוביות הסוכר מובלט על רקע כהות החדר; ניקיונו של המבנה הישר מעומת עם עיטורי הסורגים המסתלסלים סביבו; מודרניזם מינימליסטי נושק לאורנמנטיקה וחומר יומיומי פשוט ומתכלה זוכה לחיי נצח באמצעות פעולה אמנותית.

סביב האובייקטים הופך אותם לפסלים פיוטיים, יפהפיים ורבי משמעות. העבודה "גלימה" היא אחת מסדרת עבודות שבהן השרתה לנראו רשתות דייגים במי ים המלח. המים המרים והסמיכים, שאינם מאפשרים חיים וכמובן לא דיג, עוטפים את הרשתות המסמלות פיריון וחיים באחיותו הממיתה של המלח. בהעדר חיים נראה כי הרשתות משו גבישי מלח ממעמקי הים, והפכו לאובייקטים יפהפיים אך עקרים ונעדרי שימוש.

מכל אמני ישראל, סיגלית לנראו היא אולי האמנית המזוהה ביותר עם מלח כנושא וכחומר בעבודותיה. רבות מיצירותיה נוצרו בים המלח או באינטראקציה עם מלח, וים המלח הוא נושא שנוכח בעבודותיה בקביעות מאז תערוכת המפתח "הפתרון האינסופי" שהוצגה בביתן הלנה רובינשטיין בתל אביב בשנת 2003. בתערוכה זו הציגה לראשונה פיסול במלח, שאותו היא יוצרת באמצעות השריית אובייקטים שונים במי ים המלח. המלח המתגבש

סיגלית לנראו

"גלימה", 2014, רשת דיג מושרית בים המלח, 90x35x27 ס"מ

באדיבות האמנית וגלריה חזי כהן, תל אביב

Vik Muniz

"ולנטינה, המהירה ביותר", 1996, מתוך הסדרה "ילדי הסוכר", הדפס כסף ג'לטיני, 54x45 ס"מ

מתוך התערוכה "ויק מוניז: תמונות מכל דבר", מוזיאון תל אביב לאמנות, 2014
באדיבות גלריה Xippas, פריז

האמן הברזילאי הפופולרי ויק מוניז, שעבודותיו נושאות לא אחת מסרים חברתיים, ידוע בשימושו בחומרים בלתי שגרתיים ליצירת דימויים ופורטרטים מצולמים. הוא יוצר אמנות כמעט מכל דבר, ובמהלך השנים הפיק סדרות של תצלומים שהדימויים שבהם נוצרו מחומרים מפתיעים כמו סוכר, שוקולד, אבק, יהלומים, אדמה ופסולת. לעתים הדימוי והחומר שממנו הוא עשוי קשורים זה לזה, והחיבור בין השניים יוצר ביקורת חברתית, כלכלית או פוליטית. הסדרה "ילדי הסוכר" מורכבת מצילומי דיוקנאות של ילדי עובדי מטעי הסוכר באי הקריבי Saint Kitts, שצוירו בסוכר. מוניז מעיד כי מהיכרותו עם הילדים בעת ביקורו באי למד כי הם עדיין לכודים במעגל העבודה של אבותיהם, וכי הסדרה מעלה שאלות לא קלות על גורלם ועל עתידם כעובדים בתעשיית הסוכר.

אלישבע שקד

"ללא כותרת", מתוך הסדרה "מלח הארץ", 2014, הדפס כסף, 150x100 ס"מ

הררי המלח הרמוסים, השקים הקרועים ותצורות הנוף המלאכותי הנכרה ונערם על רקע פעולות הכרייה המכניות. כך שקד כורכת מוות במוות, אסון תנ"כי באסון אקולוגי. נוף ים המוות שאינו מאפשר חיים מוצג על רקע תהליך הכליה והחורבן שגוזרים עליו תהליכי הכרייה האגרסיביים במקום. "זהו קרב איתנים בין רע לרע", כותב האוצר גדעון עפרת על התצלומים, "אלימות כנגד אלימות: תוקפנות שיני הדחפור אל מול תוקפנות אלוהית שלא ידעה רחם. חטאי קדם כנגד חטאי העכשיו".

סדרת התצלומים "מלח הארץ", שהוצגה בראשית השנה בתערוכת היחיד של אלישבע שקד בבית האמנים בירושלים, צולמה בתקופת "קציר המלח" לחופיו המקום המיתי נמלאו מנופים ודחפורים החופרים בכפות הברזל שלהם במרבצי המלח והופכים את הנוף הפסטורלי לזירת התגוששות "שבה דינוזאורים משוננים ממתכת עושים בים ובאדמת המלחה שלצדו ככתוך שלהם", מתארת שקד. תצלומיה הדרמטיים מתעדים את לובן המלח כנגד שחור הפלדה,

ציון אברהם חזן

"סלית", 2012, וידיאו, 6:08 דקות

המוצב ברחבת המוזיאון, שבו נראה ראש איל ענקי מברזל, וצריח בניין הקריה המזדקר מאחוריו. דמותה של סלית מונפשת והיא נראית מפזרת גרגרי מלח שהופכים לשני נחילי דמעות הזולגות מעיני האיל. האנימציה מתחלפת בצילומי וידיאו המתעדים את חזן מכין תמיסת מלח שאותה הוא מטפטף מעיני פסל הברזל. תמיסת המלח צורבת נתיב דמעות על הברזל החלוד, והסרט מסתיים בחילופי מבטים בין האיל הדומע למגדל הצבאי המתנוסס מעליו, המאירים את הסמיכות הבלתי אפשרית כמעט בין סמליה השונים של המציאות הישראלית.

עבודותיו של ציון אברהם חזן עוסקות באופן שבו אלמנטים פוליטיים וחברתיים משתקפים בפני השטח השגרתיים לכאורה של חיי היומיום בישראל. עבודת הווידאו "סלית", ששמה זהה לשם המוצר של חברת המלח לישראל, מגוללת שרשרת אירועים שראשיתם במטבח הביתי ואחריתם ברחבת מוזיאון תל אביב לאמנות. הסרט נפתח בצילום הדמות הנשית המאירת על שקיות מלח שולחני רגיל, שהפכה ברבות השנים לאייקון ישראלי. בהמשך עוברת המצלמה לאייקונים ישראלים נוספים כמו פסל "העקידה" של מנשה קדישמן

